

Edebiyat - Politika Yazılarından

Çeviren CAN YÜCEL

KÜLTÜRÜ SAVUNMAK İÇİN
BİRİNCİ MİLLETLERARASI
YAZARLAR KURULTAYINDA
SÖYLEV

Barbarlığa karşı cenk için zorunlu bir açıklama

Yoldaşlar, pekbi büyük yenilik getireceğimi sanmıyorum ama, yine de bugün kültürü, daha doğrusu kültürün yüzyıllık bir sömürden arta kalanını kana boğmak, pisliğe bulamak için etmediğini bırakmayan güçlere karşı cengimizle ilgili şeyler söyleyeyim istiyorum size. Bu cengi etkin kılmağa, hele ergeşel sonucuna dek yürütmeğe gerçekten kararlıysak, bence aydınlığa çıkarmamız gereken bir noktaya dikkatinizi çekeceğim.

Faşizmin kurbacını kendi tenlerinde duyan yada başkalarının tenlerine inşini görüp yıldınlığa kapılan yazarlar, sırf bu denemi yaşadılar yada bu yıldınlığı duydular diye bu yıldınlara karşı döğüşmeye yetkin sayılmamalıdır. Bu yazarların çoğu bu yıldınları betimlemenin yeteceğini sanabilir, hele büyük yazınsal yetenekleriyle, içten öfkeleriyle anlattıklarını çarpıcı kılabilirler. Bu betimlerin de büyük önemi var elbet. «Baksanıza ne zulümler ediyorlar! Olmaz böyle şey! Baksanıza, dövüyorlar, öldürüyorlar insanları! Olmaz böyle şey!» diye ortaya çıkmak yeter gibi geliyor belki de onlara. «Uzun uzun yoruma ne hacet!» diyebiliyorlar. «Nasılolsa fırlar adamlar yerinden, yapışır cellâdın bileğine!» diye düşünebiliyorlar... Yok, arkadaşlar! Yorum da gerekli.

Adamlar fırlamasına fırlar belki yerinden. Lâkin cellâdın bileğine yapışıp onu durdurması güç asıl. Kızgınlığına kızgınız, düşman da besbelli, anladık ama, nasıl altedeceğiz onu? Yazar, «Ben haksızlığı gözler önüne serdim, benim işim burda bitti, okuyucu gelsin artık onun hakkından!» mı der? Der belki, ama dediğine de pişman olur. Bi de bakar ki, öfke de acıma gibi yıldınsal bir olguymuş meğer, kalabalıkları kolayca avucunun içine aldığı gibi kolayca da koyverir gidermiş! İşin en kötüsü de, bu denli duyguların tam en gerektiği anda yitip gitmeleri. Yoldaşlar anlatıyorlar: Arkadaşların kıymından geçirildiklerini ilk açıkladıklarında, bir feryattan kopmuş, gelen yardımın haddi hesabı yok. Yüz kişi daha öldürmüşler derken, ardından bin kişi daha, ki-

yımın sonu gelir gibi değil. Giderek bir sessizlik çökmüş ortalığa, yardımın arkası kesilmiş... Böyledir bu! «Cinayetler üst üste geldikçe, gözlere görünmez olur. Acılar dayanılmaz hale geldikçe, haykırışlar duyulmaz olur. Sokağın ortasına yattırılmışlar, kör bıçakla kesiyorlarsa adamı, ona yardıma koşanın da eli ayağı kesilir. Bunda şaşacak şey yok. Kıyımlar sağanak gibi boşandıkça halkın üstüne, «Durun!» diye haykıracak kimse de kalmaz ortada.»

Böyle bu işte! Ne yapacağız peki? İnsanların yıldınlığı görmezlikten gelmelerini, ona sırt çevirmelerini önlemenin bir çaresi yok mu yani? Neden görmezlikten geliyorlar yıldınlığı? bi de onu düşünelim! Araya girme olanağı yok da ondan. İnsanoğlu yardım olanağından yoksun kaldıkça, başkalarının acılarına sırt çevirir de ondan. İnen darbeyi göğüsleyip durdurabilmemiz ise, darbenin nereden, ne zaman, ne yüzden, hangi amaçla indirildiğini bilmekle olur. Ve darbeyi durdurabilecek güce erişeceksin ki, yani darbeyi durdurabileceğine, şuncacık bile olsa, bir umut belirecek ki içinde, darbenin kurbanına acıma duyabileceğin. Bunsuz da olur bu iş belki, ama uzun sürmez, hele kurbanın üstüne darbeler yağmur gibi inmeğe başladıktan sonra... Öyleyse bu darbelerin niye indiğini bileceksin! Niye kültür yada kültürden bize arta kalan böyle sahra gibi, leş gibi alaşağı ediliyor? Niye milyonlarca insanın yaşamı, çoğunluğun yaşamı böyle yoksullaşmış, yoksunlaşmış, böyle yarı yarıya yada tümüyle yok edilmiş? bileceksin!

Bazılarının hazırda bir yanıtı var bu sorulara, «Vahşet» deyip çıkıyorlar. Onlara bakarsanız, insanlığın bir bölümünde, gitgide genişleyen bir bölümünde korkunç bir azgınlık, nedeni belirsiz ve apansız bir azgınlık, belki de bir gün —umut bu!— bastırıldığı gibi apansız basıp gitmek üzere, patlak vermiş; nicedir bastırılmış duran yada kış uykusuna yatmış olan içgüdüsel kökenli bir barbarlık gümsüğüne çıkmış.

Bu yanıtı ortaya atanlar bu açıklamanın sökmeyeceğini, dehşete doğal bir afet, yenilmez bir cehennemî güç görünümünü yakıştırmanın yakışık almayacağını kendileri de seziyorlar besbelli.

Onun için de yeni bir kanıt getirip, bütün bunların eğitimi boşlamamız yüzünden başımıza geldiğini ileri sürüyorlar. Bu alandaki görevimizi savsaklamışız, yada savsaklamamışız da başarmağa zaman bulamamışız. İşte şimdi bu açığı kapatmamız, bu boşluğu doldurmamız, ve Barbarlığa karşı —evet, Barbarlığa karşı!— iyiliği seferber etmemiz gerekiyormuş. Yüce sözcüklerden medet umacak, bizleri daha önce bize kurtarmış olan yüce ve ölümsüz düşünceleri, o Hürriyet, Haysiyet, Adalet gibi, keskinlikleri geçmiş tarihlerden de müsellemlerini okuyup üfleyecekmişiz. Çoktandır başladılar da duaya, bakın! Birşe yaramıyor, başka! Faşizm bu afsunlarla taş kesilecek yerde, vahşetle mi kınıyorlar onu, ossaat olanca bağınazlığıyla vahşeti övmeğe girişiyor. Derken bağınazlığını yüzüne vuruyorlar, bu sefer o da bağınazlığı savunmağa sıvanıyor. Bunun usa aykırı olduğunu, usun mahvı demek olduğunu anlatmağa kalkıyorlar, o zaman da Faşizm acele ayak değiştirip, usu yerin dibine batırıyor.

Öteyandan o da, Faşizm de yıldınlığın eğitimi boşladığımız kanısında. Ruhları aşlamaktan, yürekleri katılaştırmaktan ne kârlı çıkacağına hesabını çoktan yapmış. Yetmiyor işkence odalarının barbarlığı; okullar, gazeteler, tiyatrolar da onlara yordak. Eğitiyorlar milletin tekmiğini, hem de sabahtan akşama. Yıldınlara dağıtacak pek bi matah yok ellerinde, o yüzden eğitimin üstüne düşüyorlar. Milletin karnını doyuramadıkları için de, perhiz etmeği, nefislerini körletmeği öğretiyorlar onlara. Üretimi düzene sokamıyorlar, biliyorlar ki savaştız olmayacak bu iş, o yüzden de beden eğitimine sarılıyorlar, gözü kara bir gençlik yetiştiriyorlar. Kendini ateşe atmağa hazır kurbanlar gerek onlara, onun için de esirgemezlik duygusunu geliştiriyorlar. Diyeceğim, insanlardan çok şey beklemek, esirgemezlikler istemek de iyi akıl; bu da, öbürleri de iyi, güzel düşünceler; zamanında ve yerinde de göklere çıkarılmağa değer erdemler...

Yalnız, bu düşüncelerin şimdi kimlere yaradığını, eğiticinin kim ve bu eğitimin kimlerin yararına olduğunu biliyoruz; eğitilenlerin yararına olmadığı meydanda. Gelelim bizim düşüncelere, onlardan ne haber? Kötülüğün kaynağını barbarlığa bağlayanlarımız bile, gördük, ruhları etkileyelim, ruhları eğitelim diyorlar, başka şey demiyorlar. İnsanlığa iyiliği belletmekten söz ediyorlar vire. Ama «iyilik olsun!» demekle, en kötü koşullar altında bile «İlle de iyilik!» diye çığışmakla iyilik, güzelliğe olmaz ki! Nasıl ki barbarlık da «Barbarlık olsun!» diye başlamadı.

Barbarlık aşkına barbarlığa aklım ermez benim. İnsanların işin içinde bir iş olmadan, öyle fisebillellâh barbarlığa özenebileceğini söyleyen varsa, beri gelsin! Dostum Feutchwanger, «Umumi hiyanet hususî menfaate takaddüm eder,» diyerek, (*) Nazileri öykünceyle sarakaya alıyor, ama yanılıyor. Barbarlık barbarlıktan ileri gelme değil, barbarlık işinin içinde de bir iş var. Bar-

barlık, iş adamları onsuz iş çeviremez olduklarında çıkıyor ortalığa.

Geldiğim o küçük ülkede(**) düzen öbürkülerin yanında pek fena sayılmaz. Yine de her hafta beş bin en iyi cins davar yokediliyor. Felâket bişey, ama kanlı içgüdülerin öyle apansız azmasından filân değil bu. Öyle olsa, neyse. Davarlarla kültürel değerlerin yokedilmesinde ortak neden, barbar içgüdüler değil. İki halde de, onca emeğe mal olmuş malların bir bölümü bir başbelâstı, bir ayakbağı haline geldiği için yokediliyor. Beş kıtanın beşinde de açlık çekildiğine göre, cürüm olmasına cürüm bunlar hep, ama sırf kötülük olsun diye, cabasına yapılmış işler de değil asla. Yeryüzünün çoğu ülkesinde yürürlükte olan sosyal düzen içinde, her tür cürüm kârlı mı kârlı, erdemler ise ateş pahası. «iyi adam savunmasız, savunmasız adam da cobu yiyor kafasına, ama hainin bir eli kanda, bir eli balda. Hiyanet bin yıllığına yer yapmakla meşgul kendine. İyilik ise korunmağa muhtaç, ama elinden tutamı yok.»

İnsanlardan, öyle açıklamacasız falan, iyilik istemekten, iyilik beklemekten sakınalım! Olmadık dualara âmin demiyelim biz de! İnsanları «İstersek değiştiririz elbet,» deyip deyip de bitürülü değiştirmeğe davranmadığımız korkunç bir düzeni yücenin yücesi erdemler uğruna destekleme türünden insan-üstü işlere koşmanın vebalini yüklenmeyelim bari! Sade kültürü savunmakla yetinmeyi bırakalım!

Kültüre acımayım demiyorum, ama önce insanlara acıyalım!

Hele insanlar kurtulsun, kültür de kurtulacaktır. Kültür insanlar için değil, insanlar kültür içindir demeye getirmeyelim! At yetiştiriyorsak, atlar üstümüze binsin diye değil, biz atlara binelim diye!

Yoldaşlar, kötülüğün kaynağını düşünüp taşınalım biraz da!

İşte size bu (halâ çiçeği burnunda) gezenimizde yıldınları sardıkça saran bir öğreti ki, her kötülüğün kaynağı mülkiyet ilişkileridir diyor. Bütün büyük öğretiler gibi bu yalnızlığa yalnız öğreti, geçerakçe olan mülkiyet ilişkileriyle onları savunmak için başvurulan barbarca yöntemlerin en çok çilesini çeken yıldınları kapması götürüyor. Bu öğreti yeryüzünün altında birinde gerçekleşmiş şimdiden. Orada mazlumlarla mülksüzler iktidarı ellerine almışlar, orda besin maddelerini yoketmiyorlar, orda kültür zenginlikleri yokedilmiyor.

Faşizmin yıldınlığını görüp de yıldınlığa kapılan biz yazarların çoğu bu öğretiyi kavramış, barbarlığın kaynağını sökmüş değiller daha. Eskiden de öyleydiler zâten, Faşizmin zulmünü «yokyere

(*) Cinas. Feutchwanger'in öykündüğü Nazi buyruksözü şu: «Umumi menfaat hususî menfaate takaddüm eder.»

(**) Danimarka.

bir zulüm» saymaya teşneler. Mülkiyet ilişkilerine halâ bağlılar, çünkü Faşist zulümlerinin onları savunmak için gerekli olmadığı kanısındalar. Oysa geçerakçe mülkiyet ilişkilerinin sürdürülebilmesi için bu zulümler zorunlu. Faşistler bu konuda dobra dobra konuşuyorlar, doğruyu söylüyorlar. Faşist zulümleri karşısında bizler kadar öfkelenen arkadaşlarımızdan bazıları, geçerakçe mülkiyet ilişkilerine bağlı kaldıklarından, ya da bu ilişkilere sonverme sorununu umursamadıklarından, herşeyi ezip geçen barbarlığa karşı kavga verecek güçten, direşkenlikten yoksunlar; barbarlığı gereksiz kılacak olan yeni sosyal ilişkilerin adını koyup kurulmasına yardımcı yaşamıyorlar çünkü. Oysa başımıza gelen belâların kaynağını ararken mülkiyet ilişkilerine toslayanlarımız, derinlere, daha derinlere indikçe, derinlere, daha derinlere kök salmış cehennemini beter azapların-

dan geçerek, bir avuç insanın geniş çoğunluklar üzerinde amansız bir egemenlik kurmasına elveren candamarına ulaştılar. İşte bu candamarı insanın insanı sömürmesini sağlayan mülkiyet ilişkileridir. İşte bu candamarı, bu düzenin savunulmasına artık yaramıyor, ya da bu işe yaşamıyor diye koca bir kültürü gözden çıkarmasına, ve insanların niceğir uğruna canlarını dişlerine takıp döğüşükleri insan toplumunun tüm yasalarını harcama pahasına, bir kapıcı kuş sürüsünün gagasıyla tırnağıyla savunduğı özel mülkiyettir.

Yoldaşlar, mülkiyet ilişkilerinden konuşalım gayri!

Benim bu konuda diyeceklerim işte bu kadar. Burda da söylenmesi gerekliydi bunların, ben de söyledim.

Haziran, 1935

Birikim 5 / 10

Brecht bu söylevi, 1935 Haziranının 21'inden 29'una kadar süren Kurultayın toplandığı Paris'in Mutualité Salonunda verdi. Kültürün Savunması İçin Milletlerarası Yazarlar Birliğinin oluşmasıyla sonuçlanan bu Kurultaya 37 ülkeden yazarlar katıldı. Brecht'in konuşması Ağustos'ta Prag'da çıkan *Neue Deutsche Blaetter* dergisinde yayınlandı ilk kez.

KÜLTÜRÜ SAVUNMAK İÇİN İKİNCİ MİLLETLERARASI YAZARLAR KURULTAYINDA SÖYLEV

Yurdunda kültürün tüm görünüşleriyle ölümcül tehlike bölgesine girdiğini saptayan ür-künç olaylar yeralalı dört yıl oldu. Faşist kıştı-sı dünyanın geniş bir bölümünde ateşli tepkilere yolaçtı hemen, giriştiği zorbalıklar büyük yıldı uyandırdı. Yine de yıldıya kapılanların çoğı olup-bitenin derinine inemediler, faltaşı gözlerle izledikleri bu olayların kültürü ölüm-kalım sorunuyla karşı karşıya bırakan içyüzünü kavrayamadılar.

O zamandan bu yana, İspanya'daki korkunç olaylar, açık kentlerin, köylerin bombardmanı, halkın toptan kıyımı, Faşist sultası altındaki ülkelerde daha önce yeralan, görünüşü o kadar acıklı olmasa bile, korkunçlukta onlardan hiç de aşağı kalmayan olayların anlamını büsbütün gözler önüne sürdü. Gören gözler Guernica'nın yıkımıyla 1933 Mayısında Alman Sendikalar Merkezinin işgalini aynı korkunç nedene bağlayabiliyor artık. Pazar meydanlarında öldürülenlerin çığığı, Gestapo mahzenlerinin duvarları gerisinde işkenceye yatırılmış adşızların duyulmayan çığıklarını kulaklarımızda çınlatıyor. Faşist diktatörlükler kendi puoletaryalarına karşı başlat-tıkları yöntemleri şimdi yabancı puoletaryalara karşı uygulamaya başladılar; İspanyol halkına da Alman halkına, İtalyan halkına davrandıkları gibi davranıyorlar. Faşistler hangarları uçaklarla doldururken, yurt içinde halk peynir bulamıyor yi-

yecek; yurt dışındaki halklar ise tepelerine bomba yiyor. Sendika merkezleri millet peynir yesin, bomba yemesin içindi, o yüzden kapattılar onları. Görmeyen kaldımı ki artık, diktatörlükler ordularına erat devşirmede de, Sermayenin kucağına sözde gönüllü sivil çalışma taburlarını atarak, iş pazarına muazzam bir kaynak sağlamada da aynı yöntemleri kullanmaktalar?

İtalyan ve Alman işçi sınıflarının ekonomik ve politik mevzilerine genel saldırıya geçildiğinde, emekçilerin dayanışma özgürlüğü, basın özgürlüğü çignenip, demokrasi boğulduğunda, bu, bütün olarak kültüre karşı girişilmiş genel bir saldırı demektir.

Sendikaların yıkımının katedrallerle öbür tarihsel anıtların yıkımına önemce eş olduğu ilk ağızda anlaşılamadı. Oysa sendikalara saldırı, tüm kültürün merkezine yöneltilmiş bir saldırıydı.

Ekonomik ve politik mevzilerini yitiren İtalyan ve Alman halkı kültürel üretim olanaklarını da yitirdi gitti (Bay Goebbels bile kendi yönettiği tiyatrolarda sıkıntıdan patlıyor); İspanyol halkı ise silâh elde toprağını ve demokrasisini savundukça kültürel üretkenliğini de sürdürüyor, savunduğı her hektar toprakla Prado Müzesindeki resimlerin birer santimetre karesini de savunuyor.

Dediğimiz doğruysa, yani kültür halkların üretkenliğinin ayrılmaz bir parçasıysa, aynı zorba-

saldırısı yüzünden hem ekmeğimizi hem şiirimizi yitiriyorsak, yani kültür elle tutulur, maddesel bir varlıksa, onu savunmak için ne yapacağız?

Kültür kendi başına ne yapar? Savaşabilir mi? Savaşıyor, demek ki savaşabiliyor? Bu kavganın da sıralı aşamaları var. Kültür üretici bireyler çoğı zaman duygusal bir tutumla yurtlarında yeralan yıldılar karşısında yılıyorlar ilk başta. Ama barbarlığa «Bu barbarlık!» demek bile kavganın başladığına işaret. Daha sonra da barbarlığa karşı birleşiyorlar, onunla savaş için. Bireysel puoretolar bildirilere, yakınmalar savaş çağrılarına dönüşüyor. Cürümleri parmakla göstermekle yetinmiyorlar, canilerin adlarını haykırıyorlar, cezalandırılmalarını istiyorlar. Zulmün ancak zalimin ortadan kaldırılmasıyla son bulacağını, mazluma duyulan acımanın zalime karşı amansız bir öç isteğine, şefkatin öfkeye, zor-

karşısında yıldıların zora karşı zor kullanmaya dönüşmesi gerektiğini kavlıyorlar. Ayrıcalı sınıfın zorbalığına karşı halkın amansız gücünü çıkarmanın zorunluğunu görüyorlar.

Savaşın ardı alınmıyor çünkü. Bahtsız Ha-beşistan üzerinde düşürülen İtalyan pilotları bu sefer İspanyol halkının üzerine saldırmaları için kendilerini alesta bekleyen Alman filolarını buluyorlar karşılarında. Capon emperyalistininin filoları Çin üzerinde uçup dururken savaş bitti sayılabilir mi hiç?

Bu savaşlara karşı savaş ilân edeceğiz elbet, savaşı da gerçek savaş gibi yürüteceğiz.

Öteden beri maddesel silâhların saldırıları karşısında ruhsal silâhlarla savunduğumuz kültür sade ruhsal değil, aynı zamanda maddesel bir varlıktır. Onun için de maddesel silâhlarla savunulmalıdır.

Bu söylevin okunduğı ikinci kurultay 1937 yılında, Madrid'te, İç Savaşın göbeğinde yeralmıştı.

SON SÖZ

Hitler'in ilk zaptettiğı ülke Almanya'ydı; ilk zulmettiğı halk da Alman halkı oldu. Alman yazını için, toptan sürgüne çıktı, diyorlar, yanlış. Aslı bunun: Alman halkını ortadan sırt ettiler. Günümüze dek gelen en eski şiir, Çin şiiri de bazı pirenlerden büyük saygınlık görmüş; en iyi şairleri şiirlerinin en sevildiğı eyaletlerden ayrılmak zorunda bırakılmışlar. Li T'ai-Po enaz bir, Tu Fu enaz iki, Po Çü-yi enaz üç kez sürülmüş-tü. Demek, Çin şiiri pek öyle oturgan bir şiir değildi; ne de öyle gönülleri hoş etmekle eğleşir-

di sade. Lâkin, Devletçe toptan yurt dışına sürülecek kadar saygı gören, onurlandırılan bir şiir varsa, o da günümüzün Alman yazınıdır; Faşistler ayakları altına aldıkça onu, kendi meşreplerince iki-büklüm oluyorlar önünde. Umarım, Alman yazını bu olağan-üstü ilgiye lâyık olduğunu gösterecektir. Yazarlarımız, Tevrat'ın «Başlangıçta kelâm vardı,» deyişini gururla anıyorlar. Kelâm, yani söz. Benim için ise sözlerin, bütün sözlerin en önemlisi, benim en önem verdiğim söz... son sözdür.

Birikim 5 / 11